

Investigating Measures to Revive Urban and Rural Tourism in The Post-Corona Era

Parsa Zamani^{1✉} | Mahdi Sadeghiha² | Jamaledin Honarvar³

1. Corresponding author, Master of Urban Design, Department of Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Tabriz University of Islamic Arts, Tabriz, Iran. **Email:** pa.zamani@tabriziau.ac.ir
2. Master of Urban Planning, Department of Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. **Email:** mahdi.sadeghiha@gmail.com
3. PhD student in Architecture, Department of Architecture, Faculty of Art and Architecture, Islamic Azad University, Hamedan branch, Hamedan, Iran. **Email:** Honarvar.arch@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
<p>Article type: Research Article</p> <p>Article history: Received 2022/05/28 Received in revised 2022/07/03 Accepted 2022/07/20 Published 2022/07/21 Published online 2025/05/21</p> <p>Keywords: Corona virus, tourism, revitalization and recovery of tourism, urban and rural destinations.</p>	<p>The coronavirus pandemic has brought many challenges to countries around the world, and the tourism industry has not been left out. To address these challenges in the tourism industry, recovery and adaptation measures are a topic that requires more attention. The aim of the present study is to examine the measures to revive and recover urban and rural tourism in the post-corona era. The present study is applied in terms of its purpose and its method is mixed (qualitative and quantitative). The data and information collection tool is exploratory and in-depth interviews. The statistical population of the study is experts and specialists in the field of tourism, who conducted 50 in-depth interviews using non-probability sampling and purposefully. The qualitative method of grand theory, Strauss and Corbin method, was used to analyze the information. According to the experts, 32 concepts were identified for the revival and recovery of urban and rural tourism in the post-corona era; of these 32 indicators, 6 indicators were related to rural tourism, 6 measures to urban tourism, and 20 indicators to tourism of both urban and rural destinations. The effect of 2 indicators was also described as insignificant. The results showed that; compensation for tourism losses, prevention and control of the coronavirus pandemic, smart tourism, tax exemption and subsidy, revival of the tourism market, construction of quality tourism places, safety of accommodation and hospitality, improvement of health facilities, ensuring the safety of international tourism, restoring the trust of travelers, providing clear information to travelers, strengthening cooperation within and between countries, are the most important measures for the revival and recovery of urban and rural tourism. The results of this research can also be used to revive and recover urban and rural tourism in the post-corona era in other parts of the country.</p>

Cite this article: Zamani, Parsa., Sadeghiha, Mahdi., & Honarvar, Jamaledin. (2025). Investigating Measures to Revive Urban and Rural Tourism in The Post-Corona Era. *Journal of Applied researches in Geographical Sciences*, 25 (77), 446-465. DOI: <http://dx.doi.org/10.61186/jgs.25.77.13>

© The Author(s). Publisher: Kharazmi University.

DOI: <http://dx.doi.org/10.61186/jgs.25.77.13>

Extended Abstract

Introduction

The tourism industry, recognized as a pivotal sector worldwide, has experienced significant growth in the context of global economic development (Tussyadiah et al., 2018). Concurrently, the internationalization of economic activities has seen a sustained increase (Chim-Miki et al., 2020). These findings underscore the crucial role of tourism in the global economy and its contribution to the development of nations. Nevertheless, research indicates that events and crises exert varying impacts on urban and rural tourism (Leslie, 2006). In recent years, the tourism sector has exhibited heightened vulnerability to economic downturns (Montanari, 2010), particularly when confronted with a global pandemic, such as COVID-19 (Li et al., 2021). The COVID-19 pandemic has introduced numerous challenges across diverse economic, political, social, and psychological dimensions for countries worldwide (Tahirmia and Hassanvand, 2019), and the tourism industry has been significantly affected (Rogerson & Rogerson, 2020). Urban and rural regions in Iran were not exempt from these impacts; the proliferation of the coronavirus disrupted the tourism economy, mirroring the effects observed in other sectors throughout the country. To mitigate the repercussions of COVID-19 on the tourism industry, both during and after the pandemic, it is imperative to identify and implement strategies aimed at restoring and optimizing the sector. Accordingly, this study investigates the measures necessary for the recovery and revitalization of urban and rural tourism in the post-pandemic era.

Material and Methods

The present research is characterized as applied in nature, employing a mixed-methods approach that integrates both qualitative and quantitative methodologies. Initially, qualitative research instruments, specifically in-depth interviews with subject matter experts, were utilized to identify strategies for the restoration and revitalization of urban and rural tourism in the post-COVID-19 era. Subsequently, a quantitative methodology, incorporating a radar model, was implemented to assess and rank the significance of the identified tourism recovery and revitalization measures. Theoretical insights were gathered through a documentary analysis method. The statistical population comprised experts and specialists in tourism, spanning the disciplines of geographic sciences, economics/management, tourism studies, and cultural heritage within the country. The sampling technique adopted in this study was non-probability purposeful sampling, which continued until the theoretical saturation stage was reached, culminating in a total of 50 in-depth interviews. To analyze the data and identify the measures for the recovery and revitalization of urban and rural tourism, the Grand Theory qualitative method was applied, utilizing the Strauss and Corbin approach concurrently with data collection. Following the identification of tourism recovery and revitalization measures, these measures were prioritized based on expert opinions, and a radar chart was subsequently constructed to visually represent the findings.

Resultss and Discussion

the removal of travel restrictions, the prevention and complete control of the pandemic, the development of quality tourism destinations, the promotion of local tourism initiatives, the

enhancement of ecotourism, the modification of infrastructure and services, the establishment of sustainable tourism practices, the digitalization of tourism services, the revitalization of the tourism market, financial aid policies, the expansion of ecotourism, ensuring the safety of accommodation and hospitality, the growth of health tourism, the improvement of health facilities, support for tourism businesses, the restoration of travelers' trust, the provision of clear information to travelers, and the strengthening of the tourism supply sector.

Conclusion

The research findings indicate that the most significant common measures for the recovery of urban and rural tourism include compensation for tourism-related damages, prevention and comprehensive control of the COVID-19 pandemic, the adoption of smart tourism practices, tax exemptions and the provision of subsidies, revitalization of the tourism market, implementation of financial aid policies, and the development of high-quality tourism destinations. Additionally, the design of tourism routes, enhancements to infrastructure and service provisions, safety in accommodation and hospitality, improvements in health facilities, support for tourism enterprises, promotion of domestic tourism, assurance of international tourism safety, restoration of traveler confidence, provision of clear information to travelers, strengthening cooperation both within and between countries, and the establishment of sustainable tourism practices all emerge as critical factors. These measures are intricately linked to the characteristics of both urban and rural tourism, necessitating attention to these indicators by stakeholders in both tourism sectors.

بررسی اقدامات بازیابی و احیای گردشگری شهری و روستایی در دوران پسا کرونا

پارسا زمانی^۱، مهدی صادقیها^۲، جمال الدین هنرور^۳

۱. نویسنده مسئول، کارشناسی ارشد طراحی شهری، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران. رایانامه: pa.zamani@tabriziau.ac.ir

۲. کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. رایانامه: mahdi.sadeghiha@gmail.com

۳. دانشجوی دکتری رشته معماری، گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان، همدان، ایران. رایانامه: Honarvar.arch@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	همه گیری ویروس کرونا چالش های زیادی برای کشورهای سراسر جهان به همراه داشته است که صنعت گردشگری نیز از آن بی نصیب نمانده است. برای رفع این چالش ها در صنعت گردشگری، انجام اقدامات بازیابی و سازگاری موضوعی است که نیاز به توجه بیشتر دارد.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۰۷	هدف تحقیق حاضر بررسی اقدامات احیا و بازیابی گردشگری شهری و روستایی در دوران پسا کرونا می باشد. تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و روش انجام آن ترکیبی (کیفی و کمی) است. ابزار گردآوری داده ها و اطلاعات مصاحبه اکتشافی و عمقی می باشد. جامعه آماری پژوهش، کارشناسان و متخصصان حوزه گردشگری هستند که با استفاده از روش نمونه گیری غیراحتمالی و به صورت هدفمند ۵۰ مصاحبه عمیق صورت گرفت. برای تحلیل اطلاعات از روش کیفی گراند تئوری، روش استراس و کوربین استفاده شد. با توجه به نظر کارشناسان ۳۲ مفهوم برای احیا و بازیابی گردشگری شهری و روستایی در دوران پسا کرونا شناسایی شد؛ که از این ۳۲ شاخص، ۶ شاخص با گردشگری روستایی، ۶ اقدام با گردشگری شهری و ۲۰ شاخص با گردشگری هر دو مقصد شهری و روستایی مرتبط بوده اند. اثر ۲ شاخص نیز ناچیز توصیف شد. نتایج نشان داد؛ جبران خسارت گردشگری، پیشگیری و کنترل همه گیری ویروس کرونا، گردشگری هوشمند، معافیت مالیاتی و دادن یارانه، احیای بازار گردشگری، احداث مکان های با کیفیت گردشگری، ایمنی اقامت و پذیرایی، ارتقای امکانات بهداشتی، تضمین ایمنی گردشگری بین المللی، بازگرداندن اعتماد مسافران، ارائه اطلاعات واضح به مسافران، تقویت همکاری در داخل و بین کشورها، مهم ترین اقدامات احیا و بازیابی گردشگری شهری و روستایی هستند. از نتایج این پژوهش برای احیا و بازیابی گردشگری شهری و روستایی در دوران پسا کرونا در سایر نقاط کشور نیز می توان استفاده نمود.
کلیدواژه ها: ویروس کرونا، گردشگری، احیاء و بازیابی گردشگری، مقاصد شهری و روستایی.	

استناد: زمانی، پارسا؛ صادقیها، مهدی؛ و هنرور، جمال الدین (۱۴۰۴). بررسی اقدامات بازیابی و احیای گردشگری شهری و روستایی در دوران پسا کرونا. تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۵ (۷۷)، ۴۴۶-۴۶۵.

<http://dx.doi.org/10.61186/jgs.25.77.13>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه خوارزمی تهران.

مقدمه

بدون شک صنعت گردشگری به‌عنوان مهم‌ترین صنعت جهان، رشد سریعی در توسعه اقتصادی جهان داشته (توسیادیه و همکاران^۱، ۲۰۱۸) که در نتیجه افزایش نرخ رشد سالانه در تولید ناخالص ملی در سطح جهان، صادرات، تجارت جهانی و خدمات، سهم گردشگران بین‌المللی در فعالیت اقتصادی جهان نیز به‌طور مداوم بالا رفته است (کیم میکی^۲، بریتو و کانینو، ۲۰۲۰). پیش‌بینی می‌شود گردشگری تا سال ۲۰۳۰ به بزرگ‌ترین صنعت دنیا بدل گردد (طولابی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۴). توسعه گردشگری می‌تواند تغییرات ساختاری زیادی بر شیوه زندگی جامعه میزبان، تغییرات در اقتصاد محلی، تغییرات اجتماعی، تغییرات فرهنگی و تغییرات محیطی داشته باشد (لی و همکاران^۳، ۲۰۱۰: ۱۹۰). این مطالب نشان دهند اهمیت گردشگری در اقتصادی جهانی و توسعه کشورها است. با این حال تحقیقات نشان می‌دهد که رویدادها و بحران‌ها تأثیرات متفاوتی بر گردشگری شهری و روستایی دارند (لزلی و بلک^۴، ۲۰۰۶). به‌طوری‌که در طی چند سال گذشته، گردشگری بیشتر مستعد بحران‌های اقتصادی است (مونتاناری^۵، ۲۰۱۰). به‌خصوص زمانی که گردشگری در مواجهه با یک بیماری همه‌گیر جهانی (COVID-19) قرار گیرد (لی و همکاران^۶، ۲۰۲۱: ۷۳۴). همه‌گیری ویروس کرونا چالش‌های زیادی در همه ابعاد مختلف اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و روانی برای کشورهای سراسر جهان به همراه داشته است (طاهری‌نیا و حسنوند، ۱۳۹۹) که صنعت گردشگری نیز از آن بی‌نصیب نمانده است (راجرسون و راجرسون^۷، ۲۰۲۰: ۱۰۸۹). به‌طوری‌که محدودیت‌های سفر بر صنعت گردشگری تأثیرات منفی متفاوتی در پی داشت (ون و همکاران^۸، ۲۰۲۰). از سویی دیگر، با توجه به نقش یکپارچه سفر و گردشگری در فعالیت‌های اقتصادی، اختلال در صنعت گردشگری به‌طور مستقیم و غیرمستقیم، به‌ویژه در اقتصادهای وابسته به گردشگری، سایر حوزه‌های اقتصادی نیز تحت تأثیر قرار داده است (سکارلت^۸، ۲۰۲۱: ۱۰). امروزه، دیگر هیچ کشوری از این بیماری در امان نیست؛ بسیاری از مردم در کشورهای مختلف در قرنطینه به سر می‌برند و محدودیت‌های اجتماعی و ارتباطی خاصی به فراخور وضعیت فرهنگی و اجتماعی کشورها در بسیاری از نقاط حاکم شده است (هدایت‌زاده و همکاران، ۱۳۹۹). اکثر محققان نیز اذعان داشته‌اند که COVID-19 تأثیر قابل‌توجهی بر بازار گردشگری داشته است که در صورت تداوم در آینده باعث کاهش فرصت‌های شغلی، تعطیلی کسب‌وکار گردشگری شده و اقتصاد این صنعت را به‌شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد (نرولا^۹، ۲۰۲۰: ۳۰۷). به‌خصوص مشاغل در حوزه‌های حمل‌ونقل، گردشگری، پذیرایی، خرده‌فروشی و سرگرمی آسیب جدی دیده‌اند؛ و به‌تبع آن اقتصاد شهری و روستایی را نیز تحت تأثیر خود قرار داده است (اوزلی و ارون^{۱۰}، ۲۰۲۰). سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (۲۰۲۱) تخمین زده که اقتصاد بین‌المللی گردشگری به دلیل شیوع ویروس کرونا در سال ۲۰۲۰ بین ۶۰ تا ۸۰ درصد کاهش یافته است. از سویی دیگر، گسترش کرونا ویروس از طریق فاصله‌گذاری اجتماعی، ممنوعیت سفر و تحرک، قرنطینه اجتماعی، کمپین‌های در خانه ماندن، قرنطینه شخصی یا اجباری، محدود کردن ازدحام جمعیت و غیره سفرها، گردشگری و اوقات فراغت را متوقف کرده است (نولی و همکاران^{۱۱}، ۲۰۱۸: ۷۹). مطالعات در این زمینه نیز نشان داده که کووید-۱۹، تأثیرات بی‌سابقه تغییرات ساختاری و تحولی عمیق و بلندمدتی در گردشگری به‌عنوان فعالیت و صنعت اجتماعی-اقتصادی داشته باشد (سیگالا^{۱۲}، ۲۰۲۰: ۳۱۵)؛ و با شیوع کرونا، بسیاری از

1. Tussyadiah et al
2. Chim-Miki et al
3. Lee et al
4. Leslie & Black
5. Montanari
6. Li et al
7. Rogerson & Rogerson
8. Scarlett
9. Narula
10. Ozili and Arun
11. Novelli et al
12. Sigala

کشورها به دنبال این بودند تا با ایجاد قرنطینه همگانی از شیوع بیشتر آن در مناطق دیگر جلوگیری نمایند؛ بنابراین این بیماری باعث شده است تا تأثیر مخربی بر صنعت گردشگری داشته باشد (مک کارتی^{۱۳}، ۲۰۲۰:).

البته برخی محققان نیز ویروس کرونا را فرصتی برای توسعه و تحول صنعت گردشگری و گردشگری شهری و روستایی دانستند. به عنوان مثال نیویادومسکی^{۱۴} (۲۰۲۰) رکود همه گیر گردشگری را به عنوان فرصتی برای شروع مجدد، از بین بردن آسیب های توسعه گردشگری، مانند بهره برداری اقتصادی و ازدحام بیش از حد گردشگران در نظر گرفتند. برودر (۲۰۲۰) معتقد است از آنجایی که بیماری همه گیر تقاضا و عرضه گردشگری را تغییر داده است، مسیر جدیدی را برای دگرگونی صنعت گردشگری در سطح نهادی فراهم می کند (برودر، ۲۰۲۰: ۴۸۶). برخی محققان مانند لووینو^{۱۵} (۲۰۱۹) معتقدند که با گذشت زمان و دوران پسا کرونا، تاب آوری گردشگری شهری و روستایی و انجام اقدامات باز یابی و سازگاری موضوعی است که نیاز به توجه بیشتر دارد (لووینو، ۲۰۱۹). فارمکی^{۱۶} (۲۰۲۱) فراموشی گردشگران پس از بحران را از منظر دانش بحران گردشگری و استراتژی های مدیریت بحران را مورد بحث قرار دادند و انجام اقدامات باز یابی و مدیریت آن را ضروری دانستند (فارمکی، ۲۰۲۱: ۱۰۸). این موضوع به ویژه در دوره های اوج گردشگری نیازمند توجه دارد. جایی که فعالیت اقتصادی ممکن است به تحریک اقتصاد کمک کند ضروری می باشد (لی و همکاران، ۲۰۲۱: ۷۱۸). برخی محققان مانند لی و همکاران (۲۰۲۱) معتقدند که تغییرات ناشی از COVID-19 و توسعه گردشگری شهری و روستایی هماهنگ نیستند؛ بنابراین، ضروری است که توسعه گردشگری شهری و روستایی جدا از تحقیقات عمومی گردشگری مورد بحث و بررسی قرار گیرد.

در ایران و در پی بحران همه گیری و دنیاگیری بیماری کرونا ویروس در نقاط مختلف جهان، دنیاگیری کرونا ویروس در ایران به صورت رسمی در ۳۰ بهمن ۱۳۹۸ تأیید شد (طاهری نیا و حسنوند، ۱۳۹۹: ۴۵). اولین موارد ابتلا به ویروس کرونا در ایران به طور رسمی در ۱۹ فوریه در قم اعلام شد و در مقطع اوج همه گیری بیماری، نظام سلامت به اشتباه آن را آنفلوآنزا تشخیص داده و دیر متوجه ورود بیماری می شود (عزیزی آرام و بشرپور، ۱۳۹۹). به دنبال گسترش این ویروس در قم، سایر استان های کشور نیز درگیر اثرات و پیامدهای اقتصادی، اجتماعی این ویروس، مانند درآمد، اشتغال و ناپایداری معیشت و گردشگری شدند. با گسترش آن مناطق شهری و روستایی کشور نیز از این امر مستثنی نبوده و درگیر ویروس کرونا شدند. به طوری که با گسترش کرونا ویروس در مناطق شهری و روستایی کشور، اقتصاد گردشگری نیز همانند سایر بخش های کشور نیز مختل شد. چرا که صنعت گردشگری یکی از پرمخاطره ترین صنایعی با بحران ها محسوب می شود و بحران کرونا باعث تعطیلی بیشتر کسب و کارهای صنعت گردشگری شده است. برای کاهش اثرات کرونا بر صنعت گردشگری چه در دوران کرونا و چه دوران پسا کرونا لازم است که اقدامات باز یابی و بهینه سازی صنعت گردشگری شناسایی و به کار گرفته شود؛ بنابراین در این مطالعه به بررسی اقدامات باز یابی و تجدید حیات گردشگری شهری و روستایی در دوران پسا کرونا پرداخته شد. سؤالات اصلی و مهم این پژوهش به شرح زیر است:

الف) مهم ترین اقدامات باز یابی و احیای گردشگری در دوران پسا کرونا کدامند؟

ب) چه تفاوتی بین مقاصد گردشگری شهری و روستایی از نظر اقدامات باز یابی و احیای گردشگری وجود دارد؟

پیشینه پژوهش

در زمینه اقدامات باز یابی گردشگری شهری و روستایی در دوران پسا کرونا در خارج از کشور مطالعاتی صورت گرفته است که در ادامه به برخی از آن ها اشاره شده است. با این حال در داخل کشور تاکنون مطالعه ای در زمینه اقدامات باز یابی گردشگری در دوران پسا کرونا انجام نشده است. ریچی و جیانگ^{۱۷} (۲۰۱۹) در مطالعه خود مدیریت بحران و بلایای گردشگری در دوران پسا کرونا را مورد بررسی قرار دادند و سه دسته، بازسازی زیرساخت ها، حمایت مالی و توجه به منابع انسانی برای

13. McCarthy

14. Niewiadomski

15. Iovino

16. Farmaki

17. Ritchie & Jiang

کسب و کارهای گردشگری و فعالیت‌های تبلیغاتی و بازاریابی را اقداماتی مهم برای بهبود گردشگری در دوران و یا بعد از بحران کرونا معرفی کردند. گوزی^{۱۸} و همکاران (۲۰۲۰) در مطالعه خود اقدامات مرتبط با بازاریابی سیستم‌ها در دوران پسا کرونا را مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که از آنجایی که گزارش‌های خبری نقش مهمی در انتقال اطلاعات در طول بحران ایفا می‌کنند، گزارشی از رویدادهای خاص در زمان ارائه می‌دهند و دیدگاه‌های متفاوت ذینفعان را منعکس می‌کنند این ابزار به‌عنوان یک اقدام مهم برای بازاریابی سیستم در زمان کرونا است. لذا مشخص شده است که رسانه‌ها طیف گسترده‌ای از پوشش و اختیار دارند و منبع مهمی از اطلاعات را برای مردم در طول بحران‌هایی مانند همه‌گیری فراهم می‌کنند. وستکات و وانگ^{۱۹} (۲۰۲۰) اقدامات مقابله با کرونا را مورد بررسی قرار دادند و اظهار کردند که با توجه به اینکه چین در آغاز به‌شدت تحت تأثیر این بیماری همه‌گیر بوده است، شواهدی نیز وجود دارد که نشان می‌دهد چین شیوع بیماری را با موفقیت کنترل کرده است. مطالعه اقدامات متقابل و روندهای مرتبط با تجربه چین ممکن است به ذینفعان مختلف در جهت بازاریابی سیستم گردشگری کمک کند. چیر^{۲۰} (۲۰۲۰) در مطالعه خود شکوفایی انسانی و تحویل گردشگری در دوران پسا کرونا را مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که هنگام مواجهه صنعت گردشگری با حوادث مهم بهداشت عمومی مانند سندرم حاد تنفسی^{۲۱}، آنفولانزای خوک^{۲۲} و اکنون COVID-19، گردشگری را ملزم به واکنش و سازگاری با آن‌ها کرده است. لذا مطالعه ادبیات گردشگری مرتبط با بحران‌های بهداشتی گذاشته ممکن است بینشی در مورد اقدامات و فرآیندهایی ارائه دهد که تأثیر اقتصادی و اجتماعی این بحران‌های بهداشتی را کاهش دهد. مینگ و ژائو^{۲۳} (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای تأثیر اپیدمی کروناویروس جدید بر صنعت گردشگری چین و اقدامات متقابل آن را مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها همکاری بنگاه‌ها، کاهش و معافیت‌های مالیاتی، یارانه‌ها و سایر ابزارها برای رفع نگرانی بنگاه‌های فرهنگی و گردشگری و سیاست‌های کمک مالی برای احیای منظم بازار گردشگری مؤثرترین اقدامات و ابزار برای بازاریابی صنعت گردشگری در زمان کرونا و برای بهبودی پس از بحران هستند. لی و همکاران (۲۰۲۱) در مطالعه‌ای با استفاده از تحلیل محتوای کمی اقدامات بازاریابی و توسعه گردشگری در دوران کرونا در چین را مورد بررسی قرار دادند و نشان دادند که ارتباطات بحران، از سرگیری بازاریابی و همکاری ذینفعان، سه استراتژی کلیدی برای بهبود گردشگری در دوران کرونا و پسا کرونا هستند. البته برخی محققان مانند هوگو^{۲۴} و همکاران (۲۰۲۰) نشان دادند که هر کشور به‌طور متفاوتی تحت تأثیر COVID-19 قرار گرفته است و درجه بهبودی یا مهار آن نیز متفاوت است و با توجه به این اثرات، میزان اثرات کرونا ویروس بر گردشگری بسته به کشورها و مناطق شهری یا روستایی ممکن است شاهد تغییرات متفاوتی باشند. لذا اقدامات بازاریابی سیستم گردشگری در دوران پسا کرونا نیز ممکن است متفاوت و مختلف باشد. مطالعات دیگری مانند مطالعه لی و همکاران (۲۰۲۱) تأثیر ذینفعان مختلف را بر روند توسعه همه‌گیری ثبت کرده‌اند و نشان دادند که برای بازاریابی گردشگری در دوران پسا کرونا شناسایی و ردیابی تأثیر آن بر صنعت گردشگری بسیار مهم است. آن‌ها اظهار داشتند که تأثیر کرونا بر صنعت گردشگری شهری و روستایی باید جداگانه مورد بررسی قرار گیرد. سؤال کلیدی این است که چگونه می‌توان سفر و گردشگری را انجام داد و همچنان کنترل بیماری همه‌گیر را حفظ کرد؟ در این زمینه اقدامات مختلفی در مراحل بحرانی در طول و بعد از همه‌گیری ویروس کرونا قابل بررسی هستند که بر بهبود و توسعه گردشگری تأثیر خواهد گذاشت. به‌عنوان مثال، سیگالا^{۲۵} (۲۰۲۰) اثرات سه مرحله مدیریت بحران COVID-19 (پاسخ، بازاریابی و راه‌اندازی مجدد) را از اقدامات بازاریابی گردشگری سه ذینفع اصلی گردشگری (راهنمایان تور، مقاصد و تصمیم‌گیرندگان) تشریح کرده است. لی و همکاران (۲۰۲۱) نشان داده که ارتباطات بحران، از سرگیری بازاریابی و همکاری ذینفعان، سه استراتژی کلیدی برای بهبود گردشگری در دوران کرونا و پسا کرونا

18. Gozzi

19. Westcott and Wang

20. Cheer

21. SARS

22. H₁N₁

23. Ming & Zhao

24. Hoque

25. Sigala

هستند. سازمان گردشگری جهانی^{۲۶} (۲۰۲۰) درک زمان‌های کلیدی (به‌ویژه تعطیلات گردشگری) و اقدامات حیاتی انجام شده توسط ذینفعان مختلف که به غنی‌سازی و گسترش تئوری مدیریت بحران گردشگری و ارائه مشاوره برای مدیران و سرمایه‌گذاران در سطح جهانی کمک خواهد کرد را از اقدامات بازیابی گردشگری در دوران کرونا معرفی کرد و این اقدامات را مؤثرترین اقدامات و ابزار برای بازیابی صنعت گردشگری در زمان کرونا و برای بهبودی پس از بحران هستند.

هنگام مواجهه با حوادث و بحران COVID-19، گردشگری ملزم به واکنش و سازگاری با این بحران است و مکانیسم‌ها و فرآیندهایی را باید ارائه داد تا تأثیر اقتصادی و اجتماعی این بحران را کاهش دهد (Li et al, 2021). علاوه بر این ردی^{۲۷} و همکاران (۲۰۲۰) به یک شکاف در چارچوب نظری بازسازی گردشگری پرداختند و اقدامات بازیابی گردشگری را راه‌حل آن معرفی کرد. ژانگ^{۲۸} (۲۰۲۰) از تعطیلات متعدد برای برگزاری جشنواره‌ها به‌عنوان یک گره زمانی برای محاسبه رقابت-پذیری گردشگری روستایی به‌عنوان یک اقدام بازیابی گردشگری یاد کرد.

یانگ^{۲۹} و همکاران (۲۰۲۰) تأثیر COVID-19 بر صنعت گردشگری را با ایجاد مدل تعادل عمومی تصادفی پویا ارزیابی کرد و دانش بحران گردشگری و استراتژی‌های مدیریت بحران را اقدام مناسب در این خصوص معرفی کرد. همچنین محققان دیگری در مورد مدل توسعه گردشگری در طول همه‌گیری ویروس کرونا جهان اندیشی کرده‌اند و بر این باورند که کرونا از طریق بالا بردن سطح فنی گردشگری، محبوبیت و نفوذ هوش مصنوعی و گردشگری مجازی را رونق بخشیده است (نانی و ال‌کیناکو، ۲۰۲۰) و فرصت‌های جدیدی برای توسعه پایدار فراهم می‌کند (اورینگام و کسگن، ۲۰۲۰). مطالعات محدودی در ادبیات همه‌گیری ویروس کرونا نیز مختص گردشگری شهری یا روستایی وجود دارد که برخی از محققان پیشنهاد کرده‌اند که انطباق با گردشگری (همانند با انطباق با تغییرات آب و هوایی) در دوران کووید-۱۹ مشوق‌های جدیدی برای احیای گردشگری شهری فراهم کرده است (جیریکا و همکاران، ۲۰۲۰). همچنین برخی محققان اذعان دارند که تأثیر عادی‌سازی همه‌گیری ویروس کرونا بر سیستم گردشگری ممکن است پیامدهای احیا کننده‌ای برای کشاورزی و تحول گردشگری داشته باشد (آتلجویس، ۲۰۲۰). ژو و دنگ (۲۰۲۰) از "تغییرات روزانه در طول تعطیلات" به‌عنوان یک مقیاس زمانی برای کشف الگوهای جریان توریستی استفاده کردند و از تعطیلات به‌عنوان گره زمانی حیاتی برای تجزیه و تحلیل نگرش‌ها و اقدامات انجام شده توسط ذینفعان گردشگری استفاده کردند (ژو و دنگ، ۲۰۲۰). ون و همکاران (۲۰۲۰) تأثیر COVID-19 بر الگوهای مصرف گردشگران چینی، از جمله محبوبیت گردشگری لوکس، گردشگری سلامت و توسعه بازارهای گردشگری جدید مانند گردشگری کند و گردشگری هوشمند را پیش‌بینی کردند (ون و همکاران، ۲۰۲۰)؛ بنابراین می‌توان گفت که اقدامات مختلفی برای بازیابی و احیای گردشگری در زمان و یا دوران پساکرونا وجود دارد که لازم است شناسایی و مورد تحلیل قرار گیرند. لذا این مقاله با هدف بررسی اقدامات بازیابی و احیای گردشگری شهری و روستایی در دوران پساکرونا پرداخته است. در شکل (۱) مدل مفهومی اقدامات احیای گردشگری در دوران پساکرونا ارائه گردیده است.

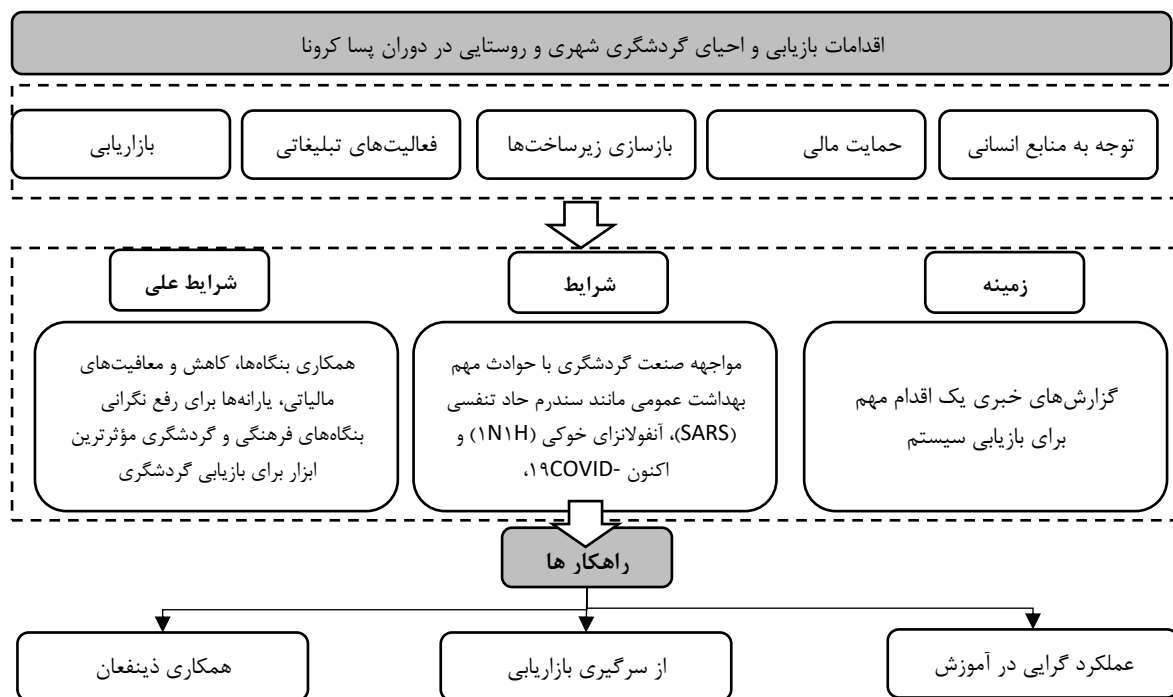
26. World Tourism Organization(UNWTO)

27. Reddy

28. Zhang

29. Yang

30. Zhu & Deng

شکل (۱). مدل مفهومی

روش‌شناسی

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و روش انجام آن ترکیبی (کیفی و کمی) می‌باشد. به این دلیل روش مورد استفاده ترکیبی است که اولاً از ابزار تحقیقات کیفی مانند مصاحبه عمقی با کارشناسان به منظور شناسایی اقدامات بازیابی و احیای گردشگری شهری و روستایی در دوران پسا کرونا بهره گرفته شد. دوماً برای رتبه‌بندی و اهمیت اقدامات بازیابی و احیای گردشگری از روش کمی و مدل رادار بهره گرفته شد. لذا برای جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها از هر دو روش کیفی و کمی استفاده شد. مطالعات نظری از طریق روش اسنادی جمع‌آوری شد. جامعه آماری شامل خبرگان و متخصصان حوزه گردشگری در رشته‌های علوم جغرافیایی، اقتصاد/مدیریت، متخصصان گردشگری و کارشناس میراث فرهنگی در کشور می‌باشد. روش نمونه‌گیری پژوهش حاضر از نوع غیراحتمالی به صورت نمونه‌گیری هدفمند بود که تا مرحله اشباع (کفایت) نظری پیش رفت و در مجموع ۵۰ مصاحبه عمیق صورت گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و شناسایی اقدامات بازیابی و احیای گردشگری شهری و روستایی از روش کیفی گراند تئوری که یک روش تحقیق کیفی-اکتشافی است و با استفاده از روش استراس و کوربین و هم‌زمان با جمع‌آوری داده‌ها صورت گرفت. بعد از شناسایی اقدامات بازیابی و احیای گردشگری با استفاده از نظر کارشناسان این اقدامات اولویت‌بندی شد و نمودار رادار آن ترسیم شد.

پژوهشگران کیفی، هنگامی که از روایی پژوهش صحبت می‌کنند معمولاً به تعبیرهایی چون «باورپذیری»، «قابل دفاع» و «مانندار» بودن اشاره می‌کنند (فقیهی و علیزاده، ۱۳۸۴). با پذیرش این معیار به‌عنوان شاخص‌های پژوهش کیفی، این پژوهش به دلیل نقل داده‌ها از منابع معتبر در ادبیات تحقیق و ارتباط مستقیم با نمونه‌های آماری (مصاحبه‌شوندگان) مورد مطالعه و انتقال نتایج مصاحبه‌ها بر اساس نظر مصاحبه‌شوندگان هر سه شاخص «باورپذیری»، «قابل دفاع» و «مانندار» بودن را دارا بوده است.

همچنین با توجه به اینکه در نظریه مبنایی، اثبات پذیری بخشی از فرایند است و در این راستا توصیه‌ها وجود دارد: الف- حساسیت نظری که پژوهشگر را قادر می‌سازد تا نظریه‌ای را ارائه دهد که از نظر مفهومی غنی و از انسجام مناسبی برخوردار باشد (استراس و کوربین، ۱۳۸۵). ب- متناسب بودن که باید از نمونه‌هایی استفاده کرد که بهترین دانش را در مورد موضوع دارا هستند. ج- گردآوری و تحلیل هم‌زمان داده‌ها و اطلاعات، تعامل متقابل را بین آنچه که دانسته می‌شود و آنچه باید

دانشته شود شکل می‌دهد (دانایی‌فرد، ۱۳۸۴). در همین راستا و بر اساس موارد صورت پذیرفته فوق و تأیید آنها توسط مصاحبه‌شوندگان می‌توان گفت که تحقیق صورت گرفته دارای پایایی و روایی لازم است.

نتایج و بحث

بررسی توزیع فراوانی ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی گروه سنی مربوط به گروه سنی ۴۰ تا ۴۹ سال با ۵۹ درصد بوده است. از نظر جنسیت، ۸۲ درصد پاسخگویان مرد و مابقی زن بوده‌اند. از نظر تحصیلات ۶۴ درصد دارای مدرک دکترا یا دانشجوی دکترا بوده‌اند. از نظر تأهل ۸۶ درصد پاسخگویان متأهل بوده‌اند. از نظر شغل ۷۶ درصد از پاسخگویان از جزء اساتید دانشگاه‌ها و یا مدرس دانشگاه‌های مختلف بوده‌اند (جدول (۱)).

جدول (۱). توزیع فراوانی جمعیت مورد مطالعه یا جمعیت هدف (N=۵۰)

مشخصات	بیشترین پاسخگو	تعداد پاسخگو	درصد
سن	۴۰ تا ۴۹	۲۹	۵۹٪
جنس	مرد	۴۱	۸۲٪
تحصیلات	دکترا یا دانشجوی دکترا	۳۲	۶۴٪
تأهل	متأهل	۴۳	۸۶٪
شغل	مدرس یا استاد دانشگاه	۳۸	۷۶٪

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

اقدامات بازیابی و احیای گردشگری در دوران پسا کرونا

همان‌طوری که در روش تحقیق توضیح داده شد برای شناسایی اقدامات بازیابی و احیای گردشگری به صورت کلی در دوران پسا کرونا از روش کیفی و تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش استراس و کوربین و هم‌زمان با جمع‌آوری داده‌ها صورت گرفت. در این روش داده‌های کیفی به دست آمده از مصاحبه‌ها مورد تحلیل قرار گرفت. برای این منظور بعد از جمع‌آوری اطلاعات، اقدام به کدگذاری داده‌ها شده و جهت کدگذاری اطلاعات، از کدگذاری باز و محوری استفاده شده است. کدگذاری باز مصاحبه‌ها به شناسایی ۳۴ مفهوم کلی منجر شد و کدگذاری محوری در قالب ۳۴ مقوله و اقدام احیای گردشگری در دوران پسا کرونا صورت گرفت.

بر این اساس و با توجه روش مورد بحث می‌توان اطلاعات شناسایی شده و کدگذاری اطلاعات به دست آمده را بر اساس مضامین، مقوله‌ها و مفاهیم زیر تحلیل و ارائه نمود.

- ❖ مضمون اصلی (۱- اقدامات بازیابی و احیای گردشگری در دوران پسا کرونا)
- ❖ مقوله/ شاخص (شامل ۳۴ مقوله/ و اقدامات ارائه شده)
- ❖ مفاهیم (شامل ۳۴ مفهوم کلی ارائه شده).

به صورت کلی همه مضامین، مقولات و مفاهیم به صورت کامل و بر اساس مصاحبه‌های عمقی صورت گرفته با ۵۰ کارشناس و متخصص در سراسر کشور در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول (۲). فرایند مضامین و مفهوم‌سازی اقدامات بازیابی و احیای گردشگری

مضمون	مقوله/ اقدامات	مفاهیم
۱- بازیابی گردشگری	برگزاری جشنواره‌های گردشگری	برگزاری جشنواره‌های کوچک گردشگری در تعطیلات تأثیر بیشتری بر بازار گردشگری داشته و به بازیابی بیشتر آن کمک می‌کند
	توسعه بوم گردی	بهبود بوم گردی و گردشگری روستایی به دلیل دوری از آلودگی و ویروسی
	جبران خسارت	جبران خسارت بنگاه‌ها و شرکت‌های فرهنگی و گردشگری

۱- بازیابی گردشگری

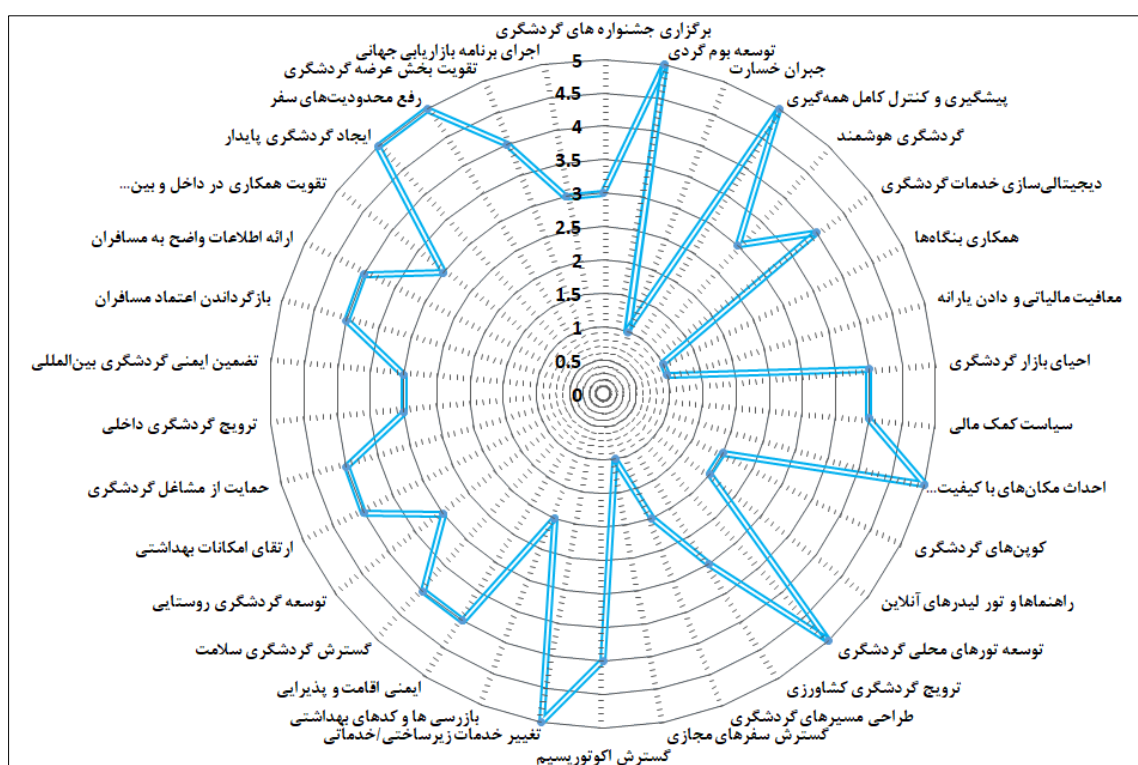
پیشگیری و کنترل کامل همه‌گیری	پیشگیری و کنترل کامل همه‌گیری ویروس کرونا از اقدامات مؤثر برای از سرگیری فعالیت‌های گردشگری
گردشگری هوشمند	بازدید گردشگران با استفاده از ابزار دیجیتالی و الکترونیکی
دیجیتالی‌سازی خدمات گردشگری	دیجیتالی‌سازی خدمات گردشگری، از جمله استفاده بیشتر از اتوماسیون، پرداخت‌ها و خدمات بدون تماس، تجربیات مجازی، ارائه اطلاعات در زمان واقعی و با سرعت
همکاری بنگاه‌ها	افزایش همکاری‌های بنگاه‌های گردشگری در رونق گردشگری
معافیت مالیاتی و دادن یارانه	کاهش معافیت‌های مالیاتی، یارانه‌ها برای رفع نگرانی بنگاه‌های فرهنگی و گردشگری
احیای بازار گردشگری	ایجاد انگیزه برای احیای منظم بازار گردشگری توسط دولت
سیاست کمک مالی	سیاست‌های کمک مالی مؤثرترین ابزار برای صنعت گردشگری و اقدامی برای بهبودی پس از بحران کرونا است
احداث مکان‌های با کیفیت گردشگری	بهبود ساخت‌وساز زیرساخت‌ها و کیفیت خدمات یکی از الزامات ارتقای گردشگری روستایی است
کوپن‌های گردشگری	صدور کوپن‌های مسافرتی به گردشگران داخلی
راهنماها و تور لیدرهای آنلاین	افزایش تعداد رهنماها و توسعه شغل تور لیدرها
توسعه تورهای محلی گردشگری	ترویج تورهای گردشگری برای احیاء و ارتقاء سطح گردشگری و تفریح
ترویج گردشگری کشاورزی	ترویج گردشگری کشاورزی و معرفی اقدامات تشویقی آن مانند تخفیف بلیط و تبلیغات
طراحی مسیرهای گردشگری	طراحی مسیرهای زیبای خودرویی برای جذب عموم گردشگران
گسترش سفرهای مجازی	حمایت و گسترش سفرهای مجازی از مکان‌های دیدنی
گسترش اکوتوریسم	گسترش اکوتوریسم و گردشگری طبیعی که ارتباط کمتری با گسترش ویروس کرونا دارد
تغییر خدمات زیرساختی/خدماتی	حمایت و حفاظت از زیرساخت‌ها و دارایی‌های اصلی گردشگری
بازرسی‌ها و کدهای بهداشتی	حمایت از بازرسی‌های بهداشتی و کدهای بهداشتی ابزاری برای جلوگیری از انتشار ویروس کرونا و زمینه مناسبی برای از سرگیری گردشگری فراهم می‌کند
ایمنی اقامت و پذیرایی	ایمنی در بخش اقامت و پذیرایی یک عامل توسعه مهم در آینده خواهد بود
گسترش گردشگری سلامت	ترویج و گسترش گردشگری سلامت با توجه به نیازهای جامعه
توسعه گردشگری روستایی	توسعه گردشگری روستایی و مناظر طبیعی می‌تواند گسترش ویروس کرونا را کاهش دهد
ارتقای امکانات بهداشتی	ارتقای امکانات بهداشتی در مقاصد گردشگری
حمایت از مشاغل گردشگری	حمایت از مشاغل گردشگری برای سازگاری و بقای گردشگری
ترویج گردشگری داخلی	گردشگری داخلی سودمند است، زیرا مردم ترجیح می‌دهند در محلی بمانند و از مقاصد داخل کشور خود بازدید کنند
تضمین ایمنی گردشگری بین‌المللی	حمایت از بازگشت ایمن گردشگران و گردشگری بین‌المللی
بازگرداندن اعتماد مسافران	اعتماد مسافران به شدت تحت تأثیر بحران کرونا قرار گرفته است. بازگرداندن اعتماد مسافران منجر به افزایش تقاضا و مصرف گردشگری می‌شود
ارائه اطلاعات واضح به مسافران	ارائه اطلاعات واضح به مسافران و محدود کردن عدم اطمینان (تا حد امکان)
تقویت همکاری بین کشورها	تقویت همکاری در داخل و بین کشورها برای بازیابی و احیای گردشگری
ایجاد گردشگری پایدار	ایجاد گردشگری پایدارتر و انعطاف‌پذیرتر در جهت بازیابی و احیای آن
رفع محدودیت‌های سفر	رفع محدودیت‌های سفر و مسافرت

تقویت بخش عرضه گردشگری	تقویت بخش عرضه از طریق بسیج منابع و تسهیل سرمایه‌گذاری
اجرای برنامه بازاریابی جهانی	اجرای یک برنامه بازاریابی جهانی برای افزایش مجدد تقاضای بین‌المللی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

همچنین بر اساس میزان اهمیت اقدامات بازبایی و احیای گردشگری با استفاده از مدل رادار، اهمیت و اولویت‌بندی آن‌ها ارائه شد (شکل ۲). جهت رتبه‌بندی و تعیین اهمیت اقدامات بازبایی و احیای گردشگری از کارشناسان مورد مصاحبه خواسته شد که بر اساس درجه اهمیت به هر یک از اقدامات بازبایی و احیای گردشگری عددی (امتیازی) بین ۱ تا ۵ به آن‌ها داد شده و بر اساس نظرات ۵۰ کارشناس موردبررسی که به هر اقدام امتیاز داده بودند میانگین گرفته شد و امتیاز هر کدام از آن‌ها در قالب مدار رادار برای بررسی اهمیت آن‌ها مورد تحلیل قرار گرفت.

با توجه به شکل (۲)، بررسی اهمیت اقدامات بازبایی و احیای گردشگری در دوران پسا کرونا نشان داد که رفع محدودیت‌های سفر، پیشگیری و کنترل کامل همه‌گیری، احداث مکان‌های با کیفیت گردشگری، توسعه تورهای محلی گردشگری، توسعه بوم گردی، تغییر خدمات زیرساختی/خدماتی، ایجاد گردشگری پایدار، دیجیتال‌سازی خدمات گردشگری، احیای بازار گردشگری، سیاست کمک مالی، گسترش اکوتوریسم، ایمنی اقامت و پذیرایی، گسترش گردشگری سلامت، ارتقای امکانات بهداشتی، حمایت از مشاغل گردشگری، بازگرداندن اعتماد مسافران، ارائه اطلاعات واضح به مسافران و تقویت بخش عرضه گردشگری مهم‌ترین اقدامات بازبایی و احیای گردشگری در دوران پسا کرونا با توجه به نظر کارشناسان و خبرگان مورد مطالعه بوده‌اند. با توجه به این تفاسیر سؤال اول پژوهش مبنی بر شناسایی مهم‌ترین اقدامات بازبایی و احیای گردشگری در دوران پسا کرونا پاسخ داده شد (شکل ۲).

شکل (۲). نمودار رادار اهمیت اقدامات بازبایی و احیای گردشگری پسا کرونا (۳۳ شاخص)، یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

اقدامات بازبایی و احیای گردشگری شهری و گردشگری روستایی

در روش تحقیق توضیح داده شد که برای پاسخگویی به سؤال دوم پژوهش و در راستای شناسایی اقدامات بازایی و احیای گردشگری شهری و گردشگری روستایی به صورت جداگانه نیز از روش مصاحبه اکتشافی با کارشناسان مورد مطالعه استفاده شد و مهم ترین اقدامات بازایی و احیای گردشگری شهری و گردشگری روستایی شناسایی و تجزیه و تحلیل گردید. این اقدامات در جدول (۳) آورده شد و اقدامات بازایی و احیای گردشگری شهری و گردشگری روستایی در سه دسته (X = تأثیر کم؛ * = تأثیر زیاد؛ O = تأثیر خنثی) ارائه شد. در واقع بر اساس این دسته بندی ها مشخص می شود که کدام اقدامات در گردشگری روستایی با اهمیت تر است و کدام اقدامات ارتباط بیشتری با بازایی گردشگری شهر دارند.

بررسی ها نتایج مصاحبه ها در مورد اقدامات بازایی و احیای گردشگری روستایی نشان داد که در مناطق روستایی با توجه به خصوصیات و ویژگی های خاص خود و همچنین ویژگی های محیطی جوامع روستایی که با طبیعت ارتباط بیشتری دارند، اقداماتی نیز بازایی و احیای گردشگری روستایی اثرات بیشتری داشته اند که با این ویژگی ها ارتباط نزدیک دارند. نتایج مصاحبه ها با کارشناسان مورد مطالعه نشان داد که برای بازایی و احیای گردشگری روستایی اقداماتی چون (۱) برگزاری جشنواره های کوچک گردشگری، (۲) توسعه بوم گردی، (۳) توسعه تورهای محلی گردشگری، (۴) ترویج گردشگری کشاورزی، (۵) گسترش اکوتوریسم و (۶) توسعه گردشگری روستایی که همه از اقدامات مرتبط با ویژگی ها و خصوصیات جوامع روستایی هستند، با بازایی و احیای گردشگری روستایی ارتباط بیشتری دارند، نقش بیشتری نیز در توسعه گردشگری روستایی دارند و توجه و تأکید بر این اقدامات در دوران پسا کرونا برای توسعه و رونق گردشگری روستایی ضروری است.

بررسی ها نتایج مصاحبه ها در مورد اقدامات بازایی و احیای گردشگری شهری نشان داد که برای احیا و بازایی گردشگری شهری اقداماتی که با ویژگی های شهری نزدیکی بیشتری دارند می تواند به احیا و توسعه گردشگری شهری کمک کنند. نتایج مصاحبه ها نشان داد که اقداماتی چون (۱) دیجیتال سازی خدمات گردشگری، (۲) رفع محدودیت های سفر، (۳) گسترش گردشگری سلامت، (۴) همکاری بنگاه های گردشگری، (۵) گسترش راهنماها و تور لیدرهای آنلاین و (۶) گسترش سفرهای مجازی با توجه به اینکه با ویژگی های گردشگری شهری نزدیک تر هستند و ارتباط بیشتری با گردشگری شهری دارند، نقش بیشتری نیز در احیا و توسعه گردشگری شهری دارند و توجه و تأکید بر این اقدامات برای توسعه گردشگر شهری اهمیت بیشتری دارد.

با توجه به جدول (۳) علاوه بر اقداماتی که به تفکیک برای افزایش بازایی و احیای گردشگری شهری و روستایی ذکر شد، برخی اقدامات مشترکی نیز وجود داشتند که توجه به آنها می تواند به احیای گردشگری در هر دو نوع مقاصد گردشگری شهری و گردشگری روستایی کشور کمک کند. در جدول مصاحبه ها از این اقدامات به عنوان اقدامات مشترک یاد شده است. مهم ترین اقدامات مشترکی برای بازایی گردشگری شهری و روستایی عبارتند از جبران خسارت گردشگری، پیشگیری و کنترل کامل همه گیری و بروس کرونا، گردشگری هوشمند، معافیت مالیاتی و دادن یارانه، احیای بازار گردشگری، سیاست کمک مالی، احداث مکان های با کیفیت گردشگری، طراحی مسیرهای گردشگری، تغییر خدمات زیرساختی/خدماتی، ایمنی اقامت و پذیرایی، ارتقای امکانات بهداشتی، حمایت از مشاغل گردشگری، ترویج گردشگری داخلی، تضمین ایمنی گردشگری بین المللی، بازگرداندن اعتماد مسافران، ارائه اطلاعات واضح به مسافران، تقویت همکاری در داخل و بین کشورها، ایجاد گردشگری پایدار و تقویت بخش عرضه گردشگری. این اقدامات هم با ویژگی های گردشگری شهری و هم با ویژگی های گردشگری روستایی ارتباط نزدیکی دارند و توجه به این شاخص ها برای هر دو گروه گردشگری روستایی و شهری مورد نیاز هستند. البته طبق مصاحبه ها و نظر کارشناسان برخی اقدامات نیز نقش چندانی در توسعه گردشگری ندارند که در جدول (۳) با علامت X مشخص شده اند؛ بنابراین می توان گفت که از بین ۳۴ اقدام مورد بررسی پژوهش، ۳۲ اقدام بر احیا و بازایی گردشگری اثر گذار بوده اند که از این ۳۲ شاخص، ۶ شاخص با گردشگری روستایی، ۶ اقدام با گردشگری شهری و ۲۰ شاخص با گردشگری هر دو مقصد شهری و روستایی مرتبط بوده اند. دو شاخص نیز ارتباط و اثر ناچیزی بر احیا و بازایی گردشگری شهری و روستایی در دوران پسا کرونا داشته اند. لذا با توجه به این تفاسیر، سؤال دوم پژوهش مبنی شناسایی اقدامات احیا و بازایی گردشگری بر اساس مقاصد گردشگری شهری و روستایی پاسخ داده شد.

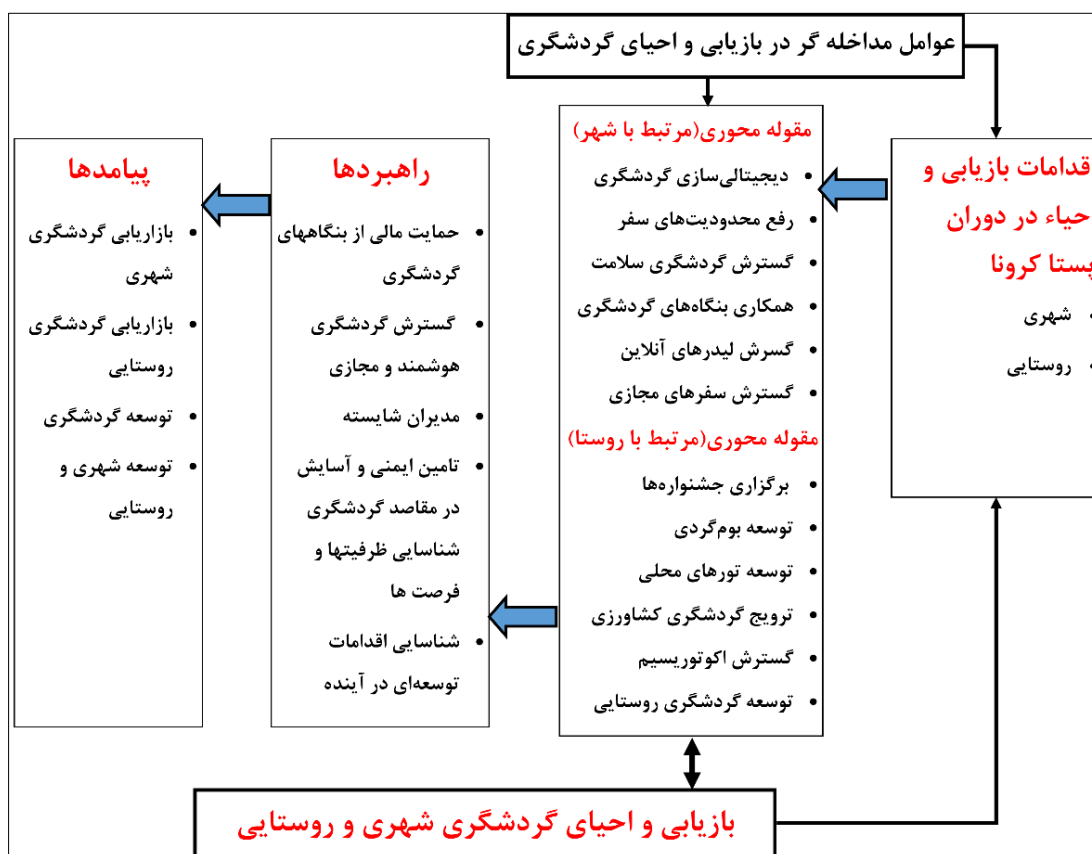
جدول (۳). اقدامات بازیابی و احیای گردشگری در مقاصد شهری و مقاصد روستایی

اقدامات			شهری	روستایی	مشترک (هر دو)
بازیابی و احیای مقاصد گردشگری					
برگزاری جشنواره‌های کوچک گردشگری			X	*	*
توسعه بوم گردی			X	*	
جبران خسارت			*	*	*
پیشگیری و کنترل کامل همه‌گیری ویروس کرونا			*	*	*
گردشگری هوشمند			*	*	*
دیجیتالی‌سازی خدمات گردشگری			*	X	
همکاری بنگاه‌های گردشگری			*	X	
معافیت مالیاتی و دادن یارانه			*	*	*
احیای بازار گردشگری			*	*	*
سیاست کمک مالی			*	*	*
احداث مکان‌های با کیفیت گردشگری			*	*	*
کوپن‌های گردشگری			X	X	X
گسترش راهنماها و تور لیدرهای آنلاین			*	X	
توسعه تورهای محلی گردشگری			X	*	
ترویج گردشگری کشاورزی			X	*	
طراحی مسیرهای گردشگری			*	*	*
گسترش سفرهای مجازی			*	X	
گسترش اکوتوریسم			X	*	
تغییر خدمات زیرساختی/خدماتی			*	*	*
بازرسی‌ها و کدهای بهداشتی			X	X	X
ایمنی اقامت و پذیرایی			*	*	*
گسترش گردشگری سلامت			*	X	
توسعه گردشگری روستایی			X	*	
ارتقای امکانات بهداشتی			*	*	*
حمایت از مشاغل گردشگری			*	*	*
ترویج گردشگری داخلی			*	*	*
تضمین ایمنی گردشگری بین‌المللی			*	*	*
بازگرداندن اعتماد مسافران			*	*	*
ارائه اطلاعات واضح به مسافران			*	*	*
تقویت همکاری در داخل و بین کشورها			*	*	*

*	*	*	ایجاد گردشگری پایدار
	X	*	رفع محدودیت‌های سفر
*	*	*	تقویت بخش عرضه گردشگری
X	X	X	اجرای برنامه بازاریابی جهانی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

بعد از شناسایی اقدامات بازاریابی و احیای گردشگری در مقاصد شهری و مقاصد روستایی به منظور استنباط این سلسله از روابط، نتایج تحقیق در اختیار ۵ تن از خبرگان قرار گرفت و با تأیید آنان مدل مفهومی تحقیق، تثبیت شد. چنان‌که در شرح مراحل کدگذاری گفته شد، حاصل اجرای کدگذاری‌ها، احصاء حدود یک مضمون اصلی (۱- اقدامات بازاریابی و احیای گردشگری در دوران پسا کرونا)، شامل ۳۴ مقوله/ و اقدامات ارائه شده بود که پس از اجرای کدگذاری محوری در قالب دو دسته شهری و روستایی برای هر کدام ۶ مقوله محوری (مرتبط با شهر) و ۶ مقوله محوری (مرتبط با روستا) به دست آمد. این مدل در شکل (۳) ارائه شد.

شکل (۳). مدل بومی اقدامات بازاریابی و احیای گردشگری در مقاصد شهری و روستایی

نتیجه‌گیری

گسترش و ماندگاری ویروس کرونا در مناطق شهری و روستایی پیامدهای مختلفی برای توسعه شهری و روستایی داشته است. به دنبال گسترش ویروس کرونا در ایران، همه استان‌های کشور و از جمله شهرها و روستاهای سراسر کشور نیز درگیر اثرات و پیامدهای اقتصادی و اجتماعی این ویروس شدند. به طوری که پیامدهای اقتصادی و اجتماعی همه‌گیری این ویروس در دوران پسا کرونا همچنان مناطق شهری و روستایی را با چالش‌هایی روبرو خواهد ساخت. از نظر اقتصاد شهری و روستایی

بحران کرونا طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های این مناطق و به خصوص مشاغل در حوزه‌های حمل‌ونقل، گردشگری، پذیرایی، خرده‌فروشی و سرگرمی را مختل نموده است و به تبع آن اقتصاد گردشگری شهری و روستایی را نیز تحت تأثیر خود قرار داد. لذا چالش‌های حاصل از همه‌گیری ویروس کرونا صنعت گردشگری را نیز بی‌نصیب نکرده است. برای رفع این چالش‌ها در صنعت گردشگری، انجام اقدامات احیا، بازیابی و سازگاری موضوعی است که نیاز به توجه بیشتر دارد. با توجه به اهمیت این موضوع، در این مطالعه اقدامات احیا و بازیابی گردشگری شهری و روستایی در دوران پساکرونا مورد بررسی قرار گرفت تا از نظر کارشناسان مرتبط با گردشگری اقدامات مهم و کلیدی که در احیا و بازیابی گردشگری شهری و روستایی اثرگذار هستند شناسایی شوند. شناسایی این اقدامات برای مدیریت و کنترل مؤثر اثرات کرونا بر فعالیت‌های گردشگری در طول دوره و یا در زمان پسا کرونا قابل استفاده هستند. این کار همچنین به دنبال توجه به بهبود اقتصادی و بحث در مورد روندهای توسعه گردشگری شهری و روستایی در آینده کشور است. لذا این مطالعه و نتایج آن محتوای تئوری مدیریت بحران گردشگری و تحقیقات مرتبط با آن را نیز ارائه می‌دهد.

به‌طور خاص، نتایج این مطالعه نشان داد که از نظر کارشناسان ۳۴ مفهوم کلیدی تأثیر مهمی بر بهبود و بازیابی گردشگری شهری و روستایی داشته‌اند که می‌توانند به از سرگیری کار و تولید گردشگری کمک کرده و اطمینانی را برای بازیابی، احیا، توسعه، راه‌اندازی مجدد و بهبود صنعت گردشگری ایجاد کنند. نتایج مصاحبه‌ها نشان داد که برگزاری جشنواره‌های کوچک گردشگری، توسعه بوم‌گردی، توسعه تورهای محلی گردشگری، ترویج گردشگری کشاورزی، گسترش اکوتوریسم و توسعه گردشگری روستایی که همه از اقدامات مرتبط با ویژگی‌ها و خصوصیات جوامع روستایی هستند، با بازیابی و احیای گردشگری روستایی ارتباط بیشتری دارند. در واقع اقدامات راه‌اندازی مجدد، بهبودی، بازیابی و احیای گردشگری روستایی در پسا کرونا با طبیعت روستا، ارتقای زیرساخت‌ها و سیاست‌های مرتبط با روستا معطوف شده‌اند و اقداماتی که ویژگی‌های جامعه روستایی مرتبط هستند برای احیای گردشگری روستایی نیز اهمیت بیشتری دارند. در مقابل اقداماتی چون دیجیتالی‌سازی خدمات گردشگری، رفع محدودیت‌های سفر، گسترش گردشگری سلامت، همکاری بنگاه‌های گردشگری، گسترش راهنماها و تور لیدرهای آنلاین و گسترش سفرهای مجازی با توجه به اینکه با ویژگی‌های گردشگری شهری نزدیک‌تر هستند، ارتباط بیشتری با توسعه، بازیابی و احیا گردشگری شهری دارند و لذا نقش بیشتری نیز در احیا و توسعه گردشگری شهری دارند. همچنین جبران خسارت گردشگری، پیشگیری و کنترل کامل همه‌گیری ویروس کرونا، گردشگری هوشمند، معافیت مالیاتی و دادن یارانه، احیای بازار گردشگری، سیاست کمک مالی، احداث مکان‌های با کیفیت گردشگری، طراحی مسیرهای گردشگری، تغییر خدمات زیرساختی/خدماتی، ایمنی اقامت و پذیرایی، ارتقای امکانات بهداشتی، حمایت از مشاغل گردشگری، ترویج گردشگری داخلی، تضمین ایمنی گردشگری بین‌المللی، بازگرداندن اعتماد مسافران، ارائه اطلاعات واضح به مسافران، تقویت همکاری در داخل و بین کشورها، ایجاد گردشگری پایدار و تقویت بخش عرضه گردشگری از جمله اقداماتی هستند که هم با بازیابی گردشگری شهری و هم با بازیابی گردشگری روستایی ارتباط نزدیکی دارند.

برداشتی که از این نتایج وجود دارد این است که اقدامات احیا و بازیابی گردشگری شهری در مراحل اولیه به دلیل تمرکز بالای جمعیت به‌ویژه برای ارائه‌دهندگان خدمات گردشگری مفیدتر هستند، در مقابل، در گردشگری روستایی به دلیل مقیاس کوچک‌تر روستا، اقدامات بازیابی و احیای گردشگری وابستگی زیادی به طبیعت روستایی، سیاست‌های حمایتی و اقدامات آسان‌تر برای بازیابی گردشگری روستایی مفیدتر و ضرورتی‌تر هستند که به توسعه سریع‌تر آن کمک می‌کند. اقدامات مشترکی که هم برای بازیابی گردشگری شهری و هم روستایی مفیدتر بودند ارتباط بیشتری با دیدگاه‌های ذینفعان مختلف (دولت، مقاصد گردشگری و خود گردشگران) دارند که در صورت تجزیه و تحلیل و کاربرد مناسب آن‌ها می‌توان به درک بهتر توسعه و روند بازیابی و احیای گردشگری شهری و روستایی در شرایط همه‌گیری و یا دوران پسا کرونا کمک نمود؛ بنابراین می‌توان گفت که شناسایی این اقدامات و نتایج این پژوهش، مسیر تحقیقاتی بیشتری را برای تحقیقات بازیابی سیستم گردشگری در دوران پسا کرونا فراهم می‌کند تا همه ذینفعان نقش خود را در روندهای توسعه بازار گردشگری حفظ و ایفا کنند. در راستای یافته‌های تحقیق، راهکارها و پیشنهادهای زیر ارائه شد:

- ا) با شناسایی اقدامات و سیاست‌های بیشتر جهت بهبودی و بازیابی گردشگری شهری و روستایی در دوران پسا کرونا پیشنهاد می‌شود که در سه مرحله مدیریت بحران، بهبود و راه‌اندازی مجدد گردشگری، دولت نقش هدایت‌کننده‌ای را به‌ویژه در مرحله واکنش اولیه به رکود گردشگری ایفا کرد.
- ب) حمایت مالی از بنگاه‌ها و شرکت‌های گردشگری و بازاریابی متعاقب آن در جهت ارتقاء و حمایت از بازیابی و راه‌اندازی مجدد صنعت گردشگری لازم و ضروری است.
- ج) مدیران مقاصد گردشگری استراتژی‌های بازیابی در طول دوره و یا دوره پسا کرونا را با توجه به مقاصد گردشگر (شهری و یا روستایی) جهت بازیابی و بهبود گردشگری استفاده و بکار گیرند. این اقدامات باعث تحریک بسیاری از مدل‌های نوآورانه و راه‌های جدیدی برای بازاریابی گردشگری ایجاد می‌کنند.
- د) با گسترش گردشگری هوشمند و مجازی در مناطق دیدنی موجبات ارتقای تجربیات گردشگری شهری و روستایی را می‌توان فراهم نمود.
- ه) با تأمین ایمنی و آسایش خانه‌های روستایی در گردشگری روستایی و تأمین ایمنی بهداشتی هتل‌ها و مهمان‌خانه‌ها می‌توان به توسعه و بازیابی گردشگری کمک نمود.
- و) با تأثیرگذاری و تغییر عادات، رفتارها و مصرف جافتاده گردشگران، این تغییرات در رفتار آن‌ها می‌تواند نقش فعالی در ارتقای رفتار گردشگری از نظر بهداشتی و ایمنی ایفا کند.
- ز) نهایتاً پیشنهاد می‌شود که مطالعه بررسی تفاوت تأثیرات COVID-19 بر صنعت گردشگری در شهرها و روستاها از نظر فرهنگی، اقدامات توسعه‌ای و میزان آسیب‌پذیری می‌تواند جهتی برای تحقیقات آینده باشد.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

سپاسگزاری

نگارندگان بر خود لازم می‌دانند از تمامی شرکت‌کنندگان در مصاحبه و اساتید گران‌قدری که ما را در تهیه این مقاله یاری کردند، سپاسگزاری نمایند.

منابع

طاهری‌نیا، مسعود؛ حسنونند، علی (۱۳۹۹). پیامدهای اقتصادی ناشی از بیماری کووید-۱۹ بر اقتصاد ایران؛ با تأکید بر اشتغال، فصلنامه مدیریت پرستاری، ۹ (۳): ۴۳-۵۸. <http://ijnv.ir/article-1-737-fa.html>

طولابی نژاد، مهرشاد؛ پودینه، محمدرضا و طولابی نژاد، میثم (۱۳۹۹). گردشگری روستایی: مدیریت و بازیابی، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی، چاپ اول.

عزیزی آرام، سمانه و بشرپور، سجاد (۱۳۹۹). نقش نشخوار فکری، تنظیم هیجان و واکنش پذیری به استرس در پیش‌بینی اضطراب ویروس کرونا (کووید-۱۹) در پرستاران. *فصلنامه مدیریت پرستاری*، ۹ (۳): ۸-۱۸.
<http://ijnv.ir/article-1-729-fa.html>

هدایت‌زاده، سید حسام‌الدین؛ بشیر خداپرستی، رامین؛ باقری قره‌بلاغ، هوشمند و عین‌علی، محسن (۱۳۹۹). مدیریت بیماری ناشناخته (کووید-۱۹) در جهان: مطالعه مروری، *فصلنامه مدیریت پرستاری*، ۹ (۲): ۲۰-۳۲. <http://ijnv.ir/article-1-730-fa.html>

- Ateljevic, I. (2020). Transforming the (tourism) world for good and (re) generating the potential 'new normal'. *Tourism Geographies*, 22(3), 467-475.
<https://doi/abs/10.1080/14616688.2020.1759134>
- Aziziaran, S., Basharpour, S. (2020). The Role of Rumination, Emotion Regulation and Responsiveness to Stress in Predicting of Corona Anxiety (COVID-19) among Nurses. *Nursing Management Quarterly*, 9(3) :8-18. (in Persian). <http://ijnv.ir/article-1-729-fa.html>
- Brouder, P. (2020). Reset redux: Possible evolutionary pathways towards the transformation of tourism in a COVID-19 world. *Tourism Geographies*, 22(3), 484-490.
<https://doi:10.1080/14616688.2020.1760928>
- Cheer, J. M. (2020). Human flourishing, tourism transformation and COVID-19: A conceptual touchstone. *Tourism Geographies*, 22(3), 514-524.
<https://doi.org/10.1080/14616688.2020.1765016>
- Chim-Miki, A. F., Medina-Brito, P., & Batista-Canino, R. M. (2020). Integrated Management in Tourism: The Role of Coopetition, *Tourism Planning and Development*, 17 (2): 127-146.
<https://doi.org/10.1080/21568316.2019.1574888>
- Everingham, P., & Chassagne, N. (2020). Post COVID-19 ecological and social reset: Moving away from capitalist growth models towards tourism as Buen Vivir, *Tourism Geographies*, 22(3), 555-566. <https://doi.org/10.1080/02508281.2021.1953306>
- Farmaki, A. (2021). Memory and forgetfulness in tourism crisis research. *Tourism management*, 83, 104-110. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2020.104210>
- Gozzi, N., Tizzani, M., Starnini, M., Ciulla, F., Paolotti, D., Panisson, A., & Perra, N. (2020). Collective response to media coverage of the COVID-19 pandemic on Reddit and Wikipedia: mixed-methods analysis. *Journal of medical Internet research*, 22(10), e21597.
<https://doi:10.2196/21597>
- Hedayatzadeh, S H., Bashirkhodaparasti, R., bagheri garbollagh, H., & eynali, M. (2020). Unknown Disease Management (COVID-19) in the World: A Review Study. *Nursing Management Quarterly*, 9(2) :20-32. (in Persian). <http://ijnv.ir/article-1-730-fa.html>
- Hoque, A., Shikha, F. A., Hasanat, M. W., Arif, I., & Hamid, A. B. A. (2020). The effect of Coronavirus (COVID-19) in the tourism industry in China. *Asian Journal of Multidisciplinary Studies*, 3(1), 52-58.
https://www.researchgate.net/publication/340309682_The_Effect_of_Coronavirus_COVID-19_in_the_Tourism_Industry_in_China
- Iovino, F. (2019). Profitability structure of travel agencies and tour operators during ten years. *In 12th Annual Conference of the EuroMed Academy of Business* (pp. 421-430).
https://scholar.google.it/citations?view_op=view_citation&hl=it&user=0PvXZ9IAAAAJ&citation_for_view=0PvXZ9IAAAAJ:LkGwnXOMwfcC
- Jiricka-Pürerer, A., Brandenburg, C., & Pröbstl-Haider, U. (2020). City tourism pre-and post-covid-19 pandemic—messages to take home for climate change adaptation and mitigation?. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 31, 100329. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2020.100329>

- Lee, C. K. Kang, S. K. Long, P. and Reisinger, Y. (2010). Residents' perceptions of casino impacts: a comparative study, *Tourism Management*, 31 (2): 189- 201. <https://DOI:10.1016/j.tourman.2009.02.011>
- Leslie, D., & Black, L. (2006). Tourism and the impact of the foot and mouth epidemic in the UK: Reactions, responses and realities with particular reference to Scotland. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 19(2-3), 35-46. https://doi.org/10.1300/J073v19n02_04
- Li, Z., Zhang, X., Yang, K., Singer, R. and Cui, R. (2021). Urban and rural tourism under COVID-19 in China: research on the recovery measures and tourism development, *Tourism Review*, 76(4), 718-736. <https://doi.org/10.1108/TR-08-2020-0357/full/html>
- McCarthy, N. (2020). *COVID-19's Impact on tourism: which countries are the most vulnerable*. <https://www.forbes.com/sites/niallmccarthy/2020/05/05/covid-19s-impact-on-tourism-which-countries-are-the-most-vulnerable-infographic/>
- Ming, Q. Z., & Zhao, J. P. (2020). *The impact of the novel coronavirus epidemic on China's tourism industry and its countermeasures*. *Academic Exploration*, 3, 124-131.
- Montanari, A. (2010). Urban tourism in the context of the global economic crisis: the example of the city of Rome. *Rivista di Scienze Del Turismo-Ambiente Cultura Diritto Economia*, 1(2), 381-399. <https://www.ledonline.it/index.php/Rivista-Scienze-Turismo/article/view/34>
- Nanni, A., & Ulqinaku, A. (2020). Mortality threats and technology effects on tourism. *Annals of tourism research*, 86, 102942. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102942>
- Narula, R. (2020). Policy opportunities and challenges from the COVID-19 pandemic for economies with large informal sectors. *Journal of international business policy*, 3(3), 302-310. <https://link.springer.com/article/10.1057/s42214-020-00059-5>
- Niewiadomski, P. (2020). COVID-19: from temporary de-globalisation to a re-discovery of tourism?. *Tourism Geographies*, 22(3), 651-656. <https://doi.org/10.1080/14616688.2020.1757749>
- Novelli, M., Burgess, L. G., Jones, A., & Ritchie, B. W. (2018). 'No Ebola... still doomed'—The Ebola-induced tourism crisis. *Annals of Tourism Research*, 70, 76-87. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2018.03.006>
- Ozili, P. K., & Arun, T. (2023). Spillover of COVID-19: impact on the Global Economy. In *Managing inflation and supply chain disruptions in the global economy*. 41-61. IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-5876-1.ch004>
- Reddy, M. V., Boyd, S. W., & Nica, M. (2020). Towards a post-conflict tourism recovery framework. *Annals of tourism research*, 84, 102940. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102940>
- Ritchie, B. W., & Jiang, Y. (2019). A review of research on tourism risk, crisis and disaster management: Launching the annals of tourism research curated collection on tourism risk, crisis and disaster management. *Annals of Tourism Research*, 79, 102812. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2019.102812>
- Rogerson, C. M., & Rogerson, J. M. (2020). COVID-19 tourism impacts in South Africa: Government and industry responses. *Geo Journal of Tourism and Geosites*, 31(3), 1083-1091. <https://doi.org/10.30892/gtg.31321-544>
- Scarlett, H. G. (2021). Tourism recovery and the economic impact: A panel assessment. *Research in Globalization*, 3, 1- 15. <https://doi.org/10.1016/j.resglo.2021.100044>
- Sigala, M. (2020). Tourism and COVID-19: Impacts and implications for advancing and resetting industry and research. *Journal of business research*, 117, 312-321. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.06.015>
- Taherinia, M., hasanvand, A. (2020). Economic consequences of Covid-19 disease on the Iranian economy; With an emphasis on employment. *Nursing Management Quarterly*, 9 (3) :43-58. (in Persian). <http://ijnv.ir/article-1-737-fa.html>
- Toulabinejad, M., Pudineh, M., Toulabinejad, M. (2020). *Rural Tourism: management and marketing*. Tehran, Jahad Daneshgahi Press, first edition. (in Persian)

- Tussyadiah, I. P., Wang, D., Jung, T.H., and Dieck, M. C. (2018), Virtual reality, presence, and attitude change: Empirical evidence from tourism, *Tourism Management*, 66: 140-154. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2017.12.003>
- UNWTO (2020), UNWTO statement on the novel coronavirus outbreak, available at: <https://unwto.org/unwto-statement-on-the-novel-coronavirus-outbreak> (accessed 1 May 2020). <https://www.unwto.org>
- UNWTO. (2020). Impact assessment of the COVID-19 outbreak on international tourism, *World Tourism Organization*. <https://www.unwto.org>
- Wen, J., Kozak, M., Yang, S., & Liu, F. (2020). COVID-19: potential effects on Chinese citizens' lifestyle and travel, *Tourism Review*, 76(1), 74-87. <https://doi/10.1108/TR-03-2020-0110/full/html>
- Westcott, B. and Wang, S. (2020), The coronavirus pandemic began in China. Today, it reported no new local infections for the first time, CNN. <https://edition.cnn.com/2020/03/19/asia/coronavirus-covid-19-update-china-intl-nk/index.html>.
- Yang, Y., Zhang, H., & Chen, X. (2020). Coronavirus pandemic and tourism: Dynamic stochastic general equilibrium modeling of infectious disease outbreak, *Annals of tourism research*, 83, 102913. <https://doi: 10.1016/j.annals.2020.102913>
- Zhang, Y. (2020), Research on the difference of rural tourism competitiveness index during holidays—a case study of Yanqing District, Beijing [in Chinese]”, *Journal of Technical Economics & Management*, 9, 123-128. <https://doi/10.1108/TR-08-2020-0357/full/html>
- Zhu, H., & Deng, F. (2020). How to influence rural tourism intention by risk knowledge during COVID-19 containment in China: Mediating role of risk perception and attitude. *International journal of environmental research and public health*, 17(10), 3514. <https://doi.org/10.3390/ijerph17103514>